

جمهوری اسلامی ایران

شورای عالی حوزه علمیه قم

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران

حوزه علمیه زهرائیه سلام‌الله‌علیها

شهرستان نجف آباد

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

عنوان:

نقش احترام در خانواده و راه‌کارهای نهادینه‌سازی آن از منظر اسلام

استاد داور:

جناب آقای دکتر مسعود راعی

استاد راهنما:

سرکار خانم رحیم‌پور

نگارنده:

لیلا دریس

تابستان 1392

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحمیدیه

ای کریمی که بخشنده‌ی عطایی و ای حکیمی که پوشنده‌ی خطایی و ای صمدی که از ادراک ما جدایی وای احدی که در ذات و صفات بی‌همتایی و ای قادری که خدایی را سزایی و ای خالق که گمراهان را راهنمایی، الهی از پیش‌خطر و از پس‌راهم نیست، دستم‌گیر که جزء فضل تو پناهم نیست، الهی ما در دنیا معصیت می‌کردیم، دوست تو محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم غمگین می‌شود و دشمن تو ابلیس شاد. الهی اگر فردای قیامت عقوبت کنی، باز دوست تو محمد غمگین شود و دشمن تو ابلیس شاد. الهی دو شادی به دشمن مده و دو اندوه بر دل دوست منه؛ الهی بساز کار من و منگر به کردار من.

تقدیر

تقدیر و تشکر از مدیریت محترم حوزه‌ی علمیه‌ی زهرائیه، سرکار خانم امیرخانی و سرکار خانم بهرامیان مسئول پژوهش و سرکار خانم رحیم‌پور استاد راهنما که با یاری رساندن مضاعف و بی‌دریغ کمک کردند.

تقدیم به

این اثر، ناقابل هدیه‌ایست که پیشکش می‌شود به خاندان نبوت، به بزرگ مردانی که تمام عمر کوشیدند تا دین ناب محمدی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم جان بگیرد. باشد که این قلم فرسایی هدیه‌ای باشد ناقابل و واسطه‌ایی برای شفاعت در روز حشر.

چکیده

خانواده اولین واحد اجتماعی است که با پیوند زن و مرد تشکیل می‌شود و با توکد فرزندان بر تعداد اعضای آن افزوده می‌گردد. این واحد اجتماعی به طور طبیعی دارای غایت و هدف است و سرمایه و توان اعضای آن صرف رسیدن به هدف می‌گردد. هدف خانواده ایجاد محیط انس، لذت، آرامش و صمیمیت برای همسر است تا به کمک یکدیگر کاستی‌های خود را رفع و نیازهای طبیعی یکدیگر را برآورده کنند، نیز زمینه‌ی رشد و تعالی مادی و معنوی برای طرفین ایجاد گردد و بتوانند نسلی پاک تولید و تربیت کنند. از آن جا که هدف خداوند از خلقت نیز چیزی جز تعالی و رسیدن انسان‌ها به کمال نمی‌باشد، ازدواج را به عنوان یکی از راه‌های رسیدن به این هدف قرار داده است. این که ازدواج چگونه می‌تواند چنین هدفی را تأمین نماید، از طریق اصولی که خداوند در کامل‌ترین دین خود یعنی دین مبین اسلام گنجانده است، پاسخ داده می‌شود. یکی از این اصول، اصل مهم و حیاتی احترام گذاردن همسران به یکدیگر و نیز احترام گذاردن والدین و فرزندان به یکدیگر می‌باشد.

هدف این تحقیق، نمونه‌ها و شیوه‌های احترام متقابل بین هسران و آثار آنهاست و یافتن بهترین راه‌کارها برای ثبات و پایداری زندگی، نشاط اعضای خانواده، تأمین نیازها و سعادت و خوشبختی است. یافته‌های اصلی این تحقیق ضرورت توجه به تفاوت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی افراد، توجه به سلیقه‌ها و برداشت‌های آنان از رفتار یکدیگر، شناخت نمونه‌ها و مصداق‌های گوناگون احترام گذاردن می‌باشد. سؤال اصلی که در این تحقیق پاسخ داده می‌شود، عبارت است از: اهمیت نقش احترام در خانواده و راه‌کارهایی که اسلام ارائه می‌دهد. در پاسخ به این سؤال ابتدا اهمیت احترام اعضای خانواده به یکدیگر با توجه به آیات قرآن، احادیث، توصیه‌ها و رفتارهای ائمه اطهار علیهم‌السلام، آثار ناشی از احترام گذاردن و نتایج منفی بی‌احترامی بیان می‌شود. سپس به ارائه‌ی راه‌کارهای اسلامی-روان‌شناختی احترام زوجین، اعم از راه‌کارهای متقابل و راه‌کارهای ویژه هر یک از آنها و راه‌کارهای احترام والدین به فرزندان در دو مقطع سنی کودک و نوجوان از دو منظر شناخت و رفتار پرداخته می‌شود.

کلیدواژه‌ها: نقش احترام در خانواده، زوجین، زندگی مشترک، راه‌کار.

فهرست مطالب

مقدمه.....1

بخش اول: کلیات و مفهوم‌شناسی

فصل اول: کلیات تحقیق

1-1-1 تعریف و تبیین موضوع.....5

1-1-2 اهمیت و ضرورت تحقیق.....5

1-1-3 اهداف و فوائد تحقیق.....6

1-1-3-1 اهداف.....6

1-1-3-2 فواید.....6

1-1-4 پیشینه موضوع تحقیق.....7

1-1-5 سئوال‌های تحقیق.....7

1-1-5-1 سئوال‌های اصلی.....7

1-1-5-2 سئوال‌های فرعی.....7

1-1-6 فرضیه تحقیق.....7

1-1-6-1 پیش فرض‌ها.....8

1-1-6-2 مفاهیم و متغیرها.....8

1-1-7 روش تحقیق.....8

1-1-8 ساختار تحقیق.....9

9-1-1 لغات و اصطلاحات تحقیق.....9

9-1-1-1 معنای لغوی.....9

9-1-1-2 معنای اصطلاحی.....10

10-1-1 مشکل‌ها و موانع تحقیق.....11

فصل دوم: مفهوم‌شناسی احترام

1-2-1 تعریف احترام در خانواده.....13

16. معاونت تربیتی - فرهنگی مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمت الله علیه، همان کتاب، ص 29.
17. پیام زن، ش 172، سال 1385، ص 74.
18. جان، گری، همان، ص 306.
19. مهدی، شمس الدین، همان، ص 125.
20. علی، قائمی، خانواده و مسایل همسران جوان، تهران، انتشارات شفق، 1363، ص 259.
21. پیام زن، ش 183، ص 62.
22. همان.
23. پیام زن، ش 183، ص 64.
24. محمد، کلینی، همان، ج 5، ص 327.
25. پیام زن، همان، ص 64.
26. همان، ص 70.
27. پیام زن، همان، ص 66.
28. نساء (4)، آیه 19.
29. آل عمران (3)، آیه 159.
30. «كَانَ عَقْلُهُ لَا تُوَازِي بِهِ الْعُقُولُ وَ رَبِّمَا شَاوَرَ الْأَسْوَدَ مِنْ سُودَانِهِ فَقِيلَ لَهُ تُشَاوِرُ مِثْلَ هَذَا فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى رَبِّمَا فَتَحَ عَلَى لِسَانِهِ» رضی الدین، طبرسی، مکارم الاخلاق، ترجمه از ابراهیم میر باقری، ج 2، تهران، انتشارات فراهانی، ص 115.
31. تحریم (66) آیه 6.
32. «قُلْتُ كَيْفَ أَقْبِهِمْ قَالَ تَأْمُرُهُمْ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ وَ تَنْهَاهُمْ عَمَّا نَهَاَهُمُ اللَّهُ فَإِنْ أَطَاعُوكَ كُنْتَ قَدْ وَفَّيْتَهُمْ وَ إِنْ عَصَوْكَ كُنْتَ قَدْ قَضَيْتَ مَا عَلَيْكَ» محمد، حرّ عاملی، همان، ج 16، ص 148، ح 21206.

33. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج 71، چاپ سوم، بیجا، انتشارات کتاب فروشی اسلامیة، 1373، ص 117.
34. همان، ش 164، ص 60.
35. آل عمران (3)، آیه 105.
36. محمد حسین، طباطبائی، همان، ج 3، ص 579.
37. همان، ص 69.
38. پیام زن، همان.
39. کلینی، همان، ج 4، ص 11.
40. بحار، ج 81، ص 345.
41. بانوا، پورامینی، راه های کسب آرامش در خانواده، چاپ اول، تهران، انتشارات سمیع، 1386، ص 49.
42. کلینی، همان، ج 2، ص 644.
43. پیام زن، همان، ص 82.
44. غرالحکم، ج 8057.
45. همان.
46. پیام زن، ش 164، 1384، ص 61.
47. پیام زن، ش 165، 1384، ص 59.
48. ابوالحسین، ورام، همان، ص 268.
49. معاونت تربیتی-فرهنگی موسسه امام خمینی رحمت الله علیه، همان، ج 8، ص 72.
50. پیام زن، ش 176، 1385، ص 78.
51. محمدعلی، سادات، همان، ص 37.
52. پیام زن، ش 160، 1388، ص 38.
53. محمدرضا، قائمی مقدم، همان، ص 143.

54. همان، ص 153.
55. همان، ش 172، ص 54.
56. همان، ش 177، ص 86.
57. نحل (16)، آیه 125.
58. لقمان (31)، آیه 13.
59. عبدالعلی، پاکزاد، روش‌های تربیتی در قرآن، ماهنامه معرفت، ش 160، 1390، ص 21.
60. مجتبی، موسوی زنجان رودی، تربیت مذهبی کودک، تهران، انتشارات پرتو خورشید، 1385، ص 23.
61. همان، ش 161، ص 84.
62. محمد، کلینی، همان، ج 2، ص 312، ش 17.
63. علی، حسینی‌زاده، همان، ج 1، ص 104.

فهرست منابع

منابع فارسی

* قرآن کریم، ترجمه فولادوند.

* نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

1. پورامینی، بانوا، راه‌های کسب آرامش در خانواده، تهران، سمیع، 1386.
2. حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، چاپ اول، تهران، آرایه، 1369.
3. حسینی‌زاده، علی، تربیت فرزند، ج 1، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، 1384.
4. رحیمی اصفهانی، غلامحسین، آنچه همسران باید بدانند، قم، عسکریه، 1378.
5. سادات، محمدعلی، شیوه‌های برخورد با نوجوانان، ج 1، تهران، انجمن اولیاء و مربیان، بی‌تا.
6. شمس‌الدین، مهدی، روش همسررداری، قم، شفق، 1384.
7. قائمی مقدم، محمدرضا، روش‌های آسیب‌زا در تربیت از منظر اسلامی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، 1385.
8. قائمی، علی، خانواده و مسایل همسران جوان، تهران، شفق، 1363.
9. گری، جان، چگونه به همسر خود عشق بورزیم، ترجمه‌ی مینا امیری، تهران، گلپا، 1389.
10. معاونت تربیتی-فرهنگی مؤسسه امام خمینی، خانواده پویا، خانواده پویا، ج 8 و 9، قم، مؤسسه امام خمینی، 1378.
11. موسوی زنجان‌رودی، مجتبی، تربیت مذهبی کودک، تهران، انتشارات پرتو خورشید، 1385.
12. مهدوی کنی، صدیقه، ساختار گزاره‌های اخلاقی قرآن، تهران، دانشگاه امام صادق، 1388.

13. نیلی پور، مهدی، بهشت اخلاق، ج 1، قم، حضرت ولی عصر، 1386.

منابع عربی

14. حرّ عاملی، محمد، وسائل الشیعه، ج 21، قم، مؤسسه آل البيت، 1374.

15. طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، ج 2، تهران، فراهانی، بی تا.

16. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج 71، بی جا، کتاب فروشی اسلامی، 1373.

17. ورام، ابوالحسین، مجموعه ی ورام، ج 2، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، 1384.

مجله ها

18. پیام زن، ش 161، 163، 164 و 165، قم، سال چهاردهم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، 1384.

19. پیام زن، ش 172، 176 و 177، قم، سال پانزدهم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، 1385.

20. پیام زن، ش 183، قم، سال شانزدهم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، 1386.

21. پیام صادق، ش 39، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام، 1380.

22. معرفت، ش 67، قم، مؤسسه امام خمینی، بی تا.

23. معرفت، سال بیستم، ش 160، قم، مؤسسه امام خمینی، 1390.